

Bir Toplumu Dönüştürmek...

Prof. Dr. Sina AKŞİN (*)

Demiş ki Sirakusa'lı Arkhimides, “Bana dayanabileceğim bir yer gösterin, Dünyayı kaldırayım.” Fizikte kaldıracın olağanüstü marifetini anlatır bu söz. Peki, toplum düzleminde, ya da toplum mühendisliğinde geri bir toplumu çağcılık yönünde dönüştürmenin gizi, daha doğrusu püf noktası yok mu?

Sanırım bu konuda iki temel görüş var. Maddeciler diyorlar ki, toplumu dönüştürmek için teknoloji ve ürünlerinin öncelikli önemi vardır. İşin püf noktası budur. Alın cahil bir çobanı, cahil bir köylüyü, motorlu araç kullanmasını, fabrikada çalışmasını, kentte yaşamasını öğretin, işte en köklü dönüşüm biçimi.

Bir de eğitim ve bilimi öne alanlar var. Bunlar da ikiye ayrılabilir. Örneğin, yığınların eğitilmesine boş verip bir avuç “birinci sınıf bilim adamı” yetiştirmek isteyen bir strateji olabilir. Bunun örneği bizde Mümtaz Turhan'dır. 27 Mayıs 1960'tan sonra Cemal Gürsel eğitimde onun üstat olduğunu duyup İstanbul'dan getirtmiş, halkın nasıl eğitilebileceğini sormuş. O da bunun hiç gerekli olmadığını söyleyince, derhal gerisin geriye göndermiş.

Eğitim ve bilimi başlıca dönüştürme aracı bilenlerden bir bölümü ise bütün toplumun eğitilmesini savunur. Bence doğru olanı budur. Maddecilerin dediği doğru olsaydı, örneğin Suudi Arabistan çağcıl bir toplum olurdu. Oysa bütün o son model teknolojiye, bilgisayarlara, fabrikalara, görkemli kentlere karşın Suudi Arabistan orta çağ toplumu niteliğini koruyabiliyor.

(*) A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi

Kimi uzmanların söylediğine bakılırsa, Doğu Asya kaplanlarının 'kaplanlaşması', kızları da kapsayan yaygın, nitelikli bir ilköğretim dizgesi sayesinde olmuş. Bu da Mümtaz Turhan'ın görüşünü yalanlıyor. Atatürk ve arkadaşları yıllarca kafa yorduktan, kimi deneme-yanılmalardan sonra Halkevleri, Halkodaları, üniversite, konservatuvar, Köy Enstitüleri, okullarla kapsamlı ve görkemli bir aydınlanma devrimi stratejisi geliştirip rayına oturtular. Ne var ki, 1945'te çok-partililiğe geçiş kararı aydınlanma devrimini raydan çıkarttı. İşte sonuç: bugünkü halimiz.

Hemen belirteyim ki maddî kalkınma da aydınlanma devrimiyle birlikte yürütülmelidir (Atatürk'ün bütünsel kalkınma anlayışı). Ama toplum çağcillaşacaksa mutlaka aydınlanma devrimine gereksinim vardır. Ağalık ve şeyhlik düzeni (ortaçağ, feodalizm) canını kurtarmak için ne yapılması gerektiğini çok iyi biliyordu. Aydınlanma devriminin iki can damarını kestirdi: Halkevleri ve Halkodaları 1951'de, Köy Enstitüleri 1954'te kapatıldı. İnsan şaşırıyor. Bunca zaman, bunca devrimci, ağalıkla şeyhliğin akıl ettiğini, nasıl olup da akıl edemedik? Nasıl olur da onların yıkıcılığını tersyüz edip Halkevlerini, Köy Enstitülerini açarak, durdurulmuş ve karşıdevrime dönüştürülmüş olan aydınlanma devrimini canlandırmayı düşünemedik? Biz galiba Tören Atatürkçülüğünün yaldızlı gösterişleri, Atatürk'ün partisine güvenimiz yüzünden bu aymazlığı gösterdik. Oysa Tören Atatürkçülüğü bir sahtecilikten, o parti de 1945'ten sonra devrimden vazgeçmiş, ruhsuz bir gövdeden ibaretti. Sanırım 1945'ten sonra aydınlanma devrimi yönündeki tek önemli adım, 1997'de zorunlu ilköğretimin 8 yıla çıkarılması oldu. O da süngü zoruyla gerçekleşti. Türkiye'bugünkü çıkmazından kurtulmak için mutlaka Atatürk'ün aydınlanma devrimi sürecine girmek zorundadır.

Eğitimde Yapılması Gerekenler

1. Türkiye'de eğitimin niteliğini yükseltmenin birinci önemi, aydınlanmanın uygulayıcıları olan öğretmenlerin maddi durumunun yükseltilmesi olmasıdır. Öğretmenler subay, yargıç ve üniversiteliler gibi ayrıcalıklı aylık almalarıdır. Bu önlem ülkemizde önemli sonuçlar doğuracaktır. Öğretmenlerin toplumsal durumlarının yükselmesi, en nitelikli gençlerin yeniden öğretmenlik mesleğine rağmet göstermelerine yol açacaktır. Çocuklarımızı eğiten öğretmenlerin en yetenekli gençlerimiz arasından çıkması en uygun yol olacaktır. Çünkü öğretmenlerin daha nitelikli olması, kendiliğinden, öğrencilerin, yani bütün Türk çocuk ve gençlerinin, başka bir deyişle, bütün Türki-

ye'nin niteliğini yükseltecektir. Aynı önlemin ikinci yararı, ülkemizde temel, kuramsal bilimlerin, dolayısıyla üniversitelerin düzeyini yükseltmek olacaktır. Çünkü felsefe, fizik, tarih, biyoloji vb. disiplinlerde öğrencilerin niteliğinin yükselmesi, aralarından çıkacak olan üniversite öğretim üyelerinin de niteliğini yükseltecektir.

2. Okullardaki eğitim koşullarının büyük ölçüde iyileştirilmesi gerekmektedir. Sınıf mevcutlarınının 30'u geçmemesi hedeflenmelidir. Her okulun bir kitaplığı, her kitaplığın başında kütüphanecilik mezunu en az bir görevli bulunmalıdır. Kitaplıklarda Türkçe ve yabancı dillerde ansiklopedi, sözlük, edebiyat, fen kitapları bulunmalıdır. Danışma kitabı niteliğinde olmayan kitaplar ödünç verilmelidir. Öğrenciler okumaya, araştırmaya, yazmaya özendirilmelidirler. Okulların mutlaka konser, konferans, tiyatro çalışmaları için toplantı salonu, kapalı ve açık spor alanları, laboratuvarları olmalıdır. Yaz tatillerinde ilköğretim okulları (ve belki liseler de) yaz okulu olarak açık kalmalıdır.

3. Zorunlu temel eğitim süresi anaokulu ile birlikte 12 yıl olmalıdır.

4. Türkiye'deki bütün ilk ve orta eğitim okullarında, üniversitelerinde eğitim dili Türkçe olmalıdır. Bununla birlikte, yabancı dil eğitimi çok nitelikli, sonuç alıcı, öğrenilen dilin edebiyatını da kapsayacak biçimde olmalıdır. En kısa sürede, liselerde ikinci yabancı dil zorunluluğu getirilmelidir.

5. Okulların ilk hedefi okuma sevgisini aşılacak olmalıdır. Ancak bu sağlandıktan sonra, bilgisayar kullanma tekniği öğretilmeli, bu amaçla okullarda bilgisayar eğitimi ve salonları bulunmalıdır.

Yukarıda betimlenen düzeye erişebilmek için devlet bütçesinde Milli Eğitim Bakanlığının payı %20-25 dolaylarına yükseltilmelidir.

Kültürde Yapılması Gerekenler

Kültür Bakanlığı en kısa zamanda her ilçeye bir Halkevi kurmalıdır. 1940 Yönetmeliğinde düzenlendiği biçimiyle, o dönemin Halkevi modeli, bazı uyarlamalarla, bugün de uygulanabilir. Anımsanabileceği üzere, Halkevleri 9 kolda etkinlik yapıyordu. İlçe merkezleri dışında belediyeler de Halkodaları kurmakla yükümlü olmalıdır. Geçmişte Halkevleri ve Halkodalarının büyük ölçüde öğretmenlerin gönüllü çalışmalarıyla varlık göstermiş oldukları unutulmamalıdır.

Her belediye, her semte bir Çocuk Kulübü kurmakla görevlendirilmelidir. Çocuk Kulüplerinde özellikle evde ders çalışma olanakları kısıtlı öğrencilerin gelip çalışabilecekleri geniş okuma salonları, süreli yayınların da bulanaçağı kitaplıklar, kapalı ve açık spor alanları, satranç odaları, tiyatro, müzik çalışmalarına, konferanslara elverişli salonlar bulunmalıdır. Lise ve üniversite öğrencilerinin bulunduğu yerlerde, onlar için Gençlik Kulüpleri kurulmalıdır. Çocuk ve Gençlik Kulüplerinin, Halkodalarının yönetimi semtteki okulların sorumluluğunda olmalıdır.

Okulların ve kültür kuruluşlarının yönetiminde katılımcılık, demokrasi ilkeleri esas olacaktır.

Az kullanılan otoyolları, hiç kullanılmayan hava alanları gibi yatırımlar yerine sözünü ettiğim ve kültür alanındaki şeyleri yaparsak çok önemli sonuçlar elde edebiliriz. Türkiye ortaçağı geride bırakır, halkın düzeyi bütünüyle yükselir. Ülkemizde daha çok kitap, dergi, gazete okunur, daha çok bilim ve sanat ürünleri ortaya konur, daha özgür bir toplum, daha nitelikli bir yaşam olanaklı hale gelir. Bu sayede Türk halkının tarım, sanayi, ticarete de üretkenliği artar. Başka bir deyişle, bu önlemler iktisadi kalkınmanın, toplumca zenginleşmenin de temeli olur.